

Samičí gametofyt

Gyneceum

Typy placentace, stavba vajíčka

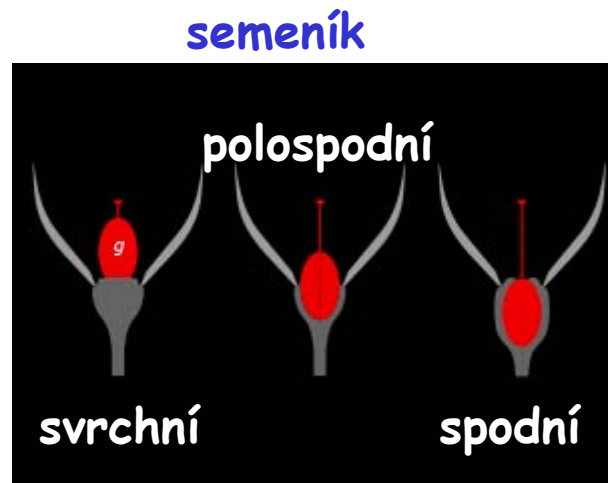
Megasporogeneze (vývoj megaspor)

Megagametogeneze (vývoj zárodečného vaku)

Gyneceum

Pestík (pistillum) je samičí pohlavní orgán vznikající srůstem jednoho nebo více **megasporofylů** (= **plodolistů, karpelů**). Soubor plodolistů (pestíků) v květu se nazývá **gyneceum (gynoecium)**.

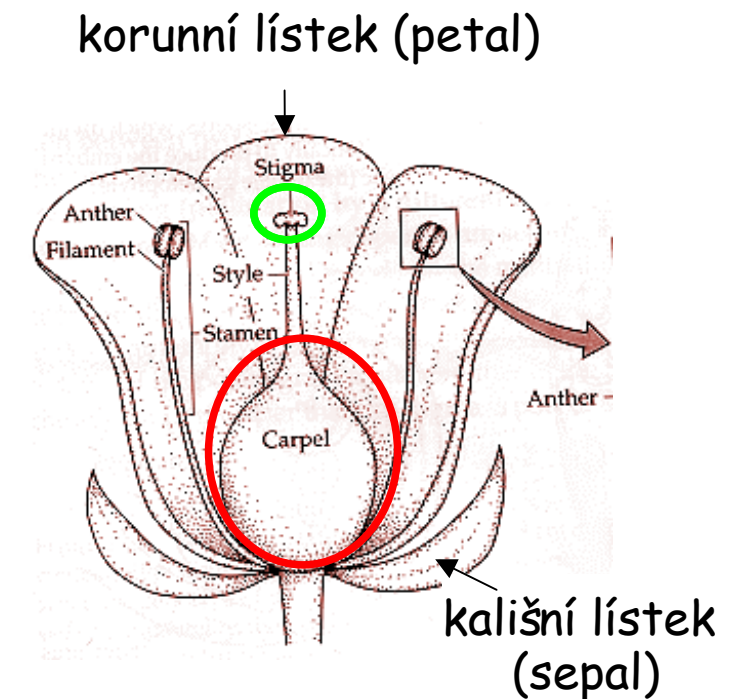
evoluční trendy ve vývoji pestíku:
srůstání
redukce

blizna

čnělka

semeník

Základní typy gynecí a placentace

(Tachtadžan 1945)

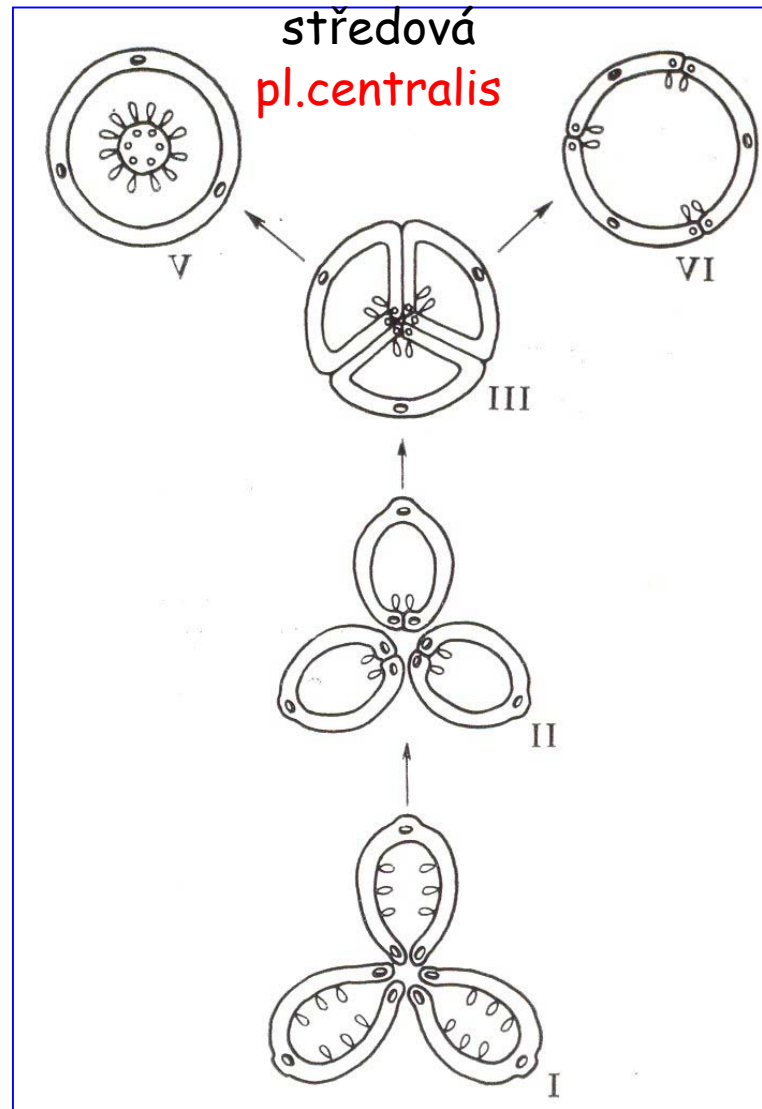
Gynaecium

V lysikarpní
hvozdík, prvosenka

IV parakarpní

III synkarpní
tulipán, lilie

I, II apokarpní
pivoňka, pryskyřník
magnolie

Placentace

nástěnná
placentacio parietalis

komisurní úhlová
pl. commissuralis axilaris

povrchově středová
pl. parietalis marginalis

povrchově boková nástěnná
pl. parietalis laminaris

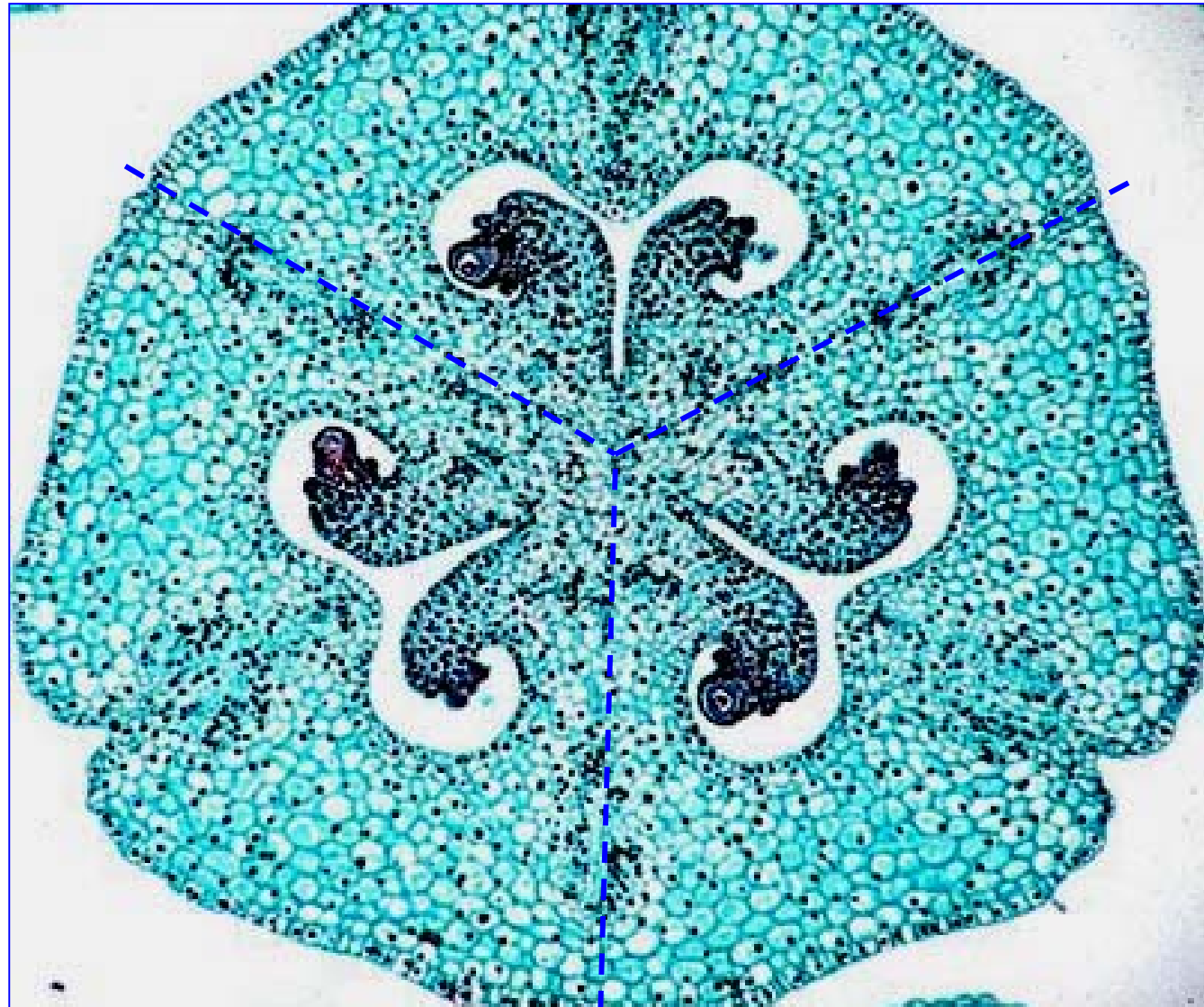
příklady

Příčný řez semeníkem lilie

gynaecium
parakarpní
ze 3 plodolistů

komisulární
úhlová
(axilární)
placentace

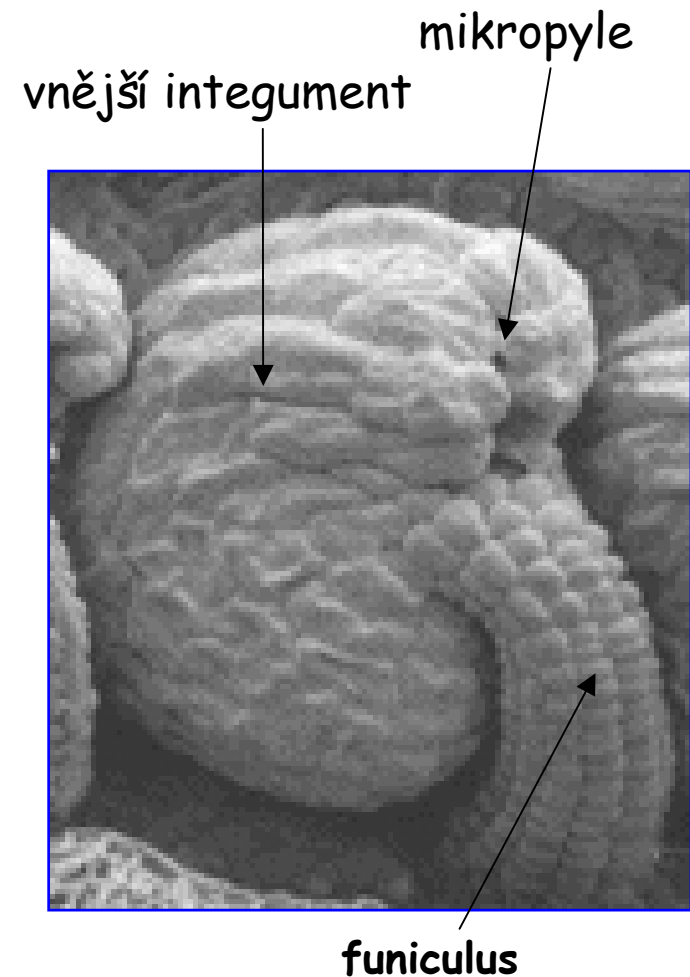
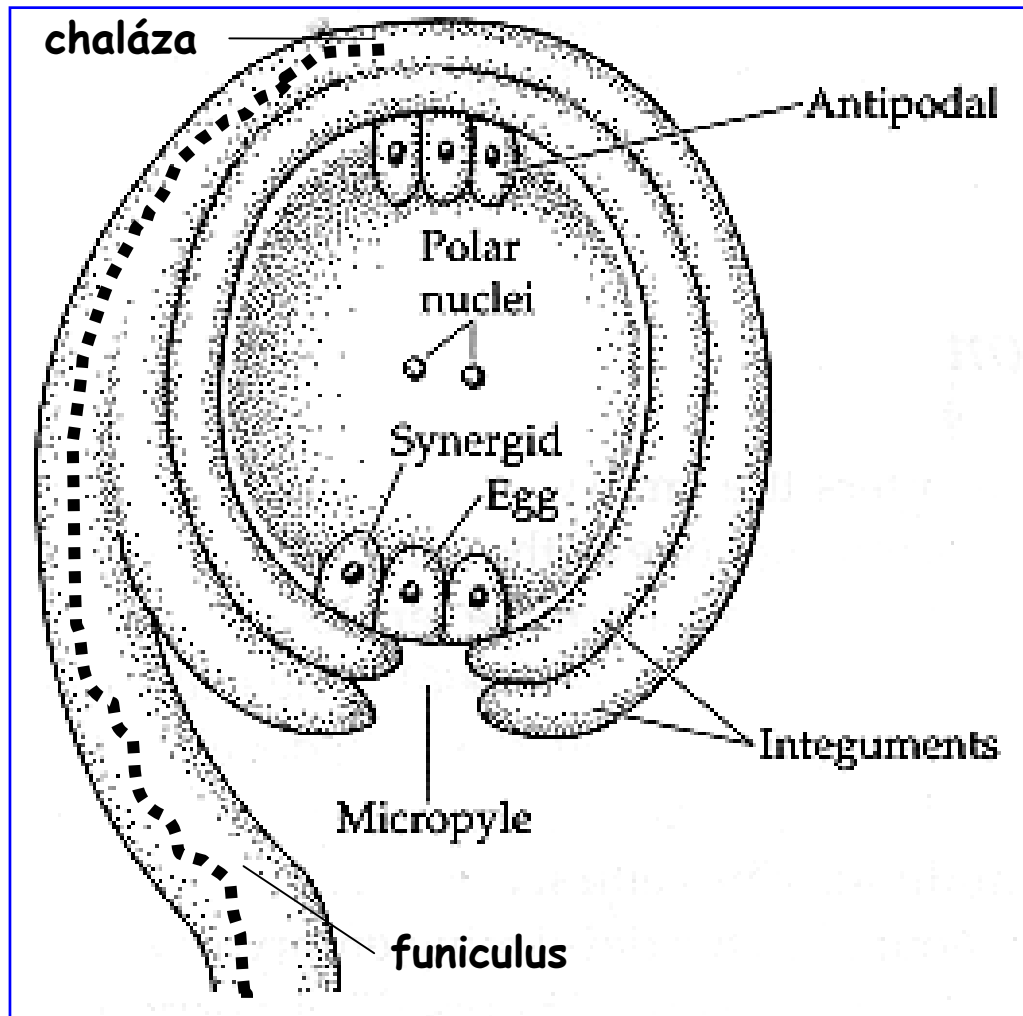

Papaver sp. - řez poupětem

Anatropní vajíčko - schema

Ludolph Christian Treviranus (1815)
membrana externa, membrana interna

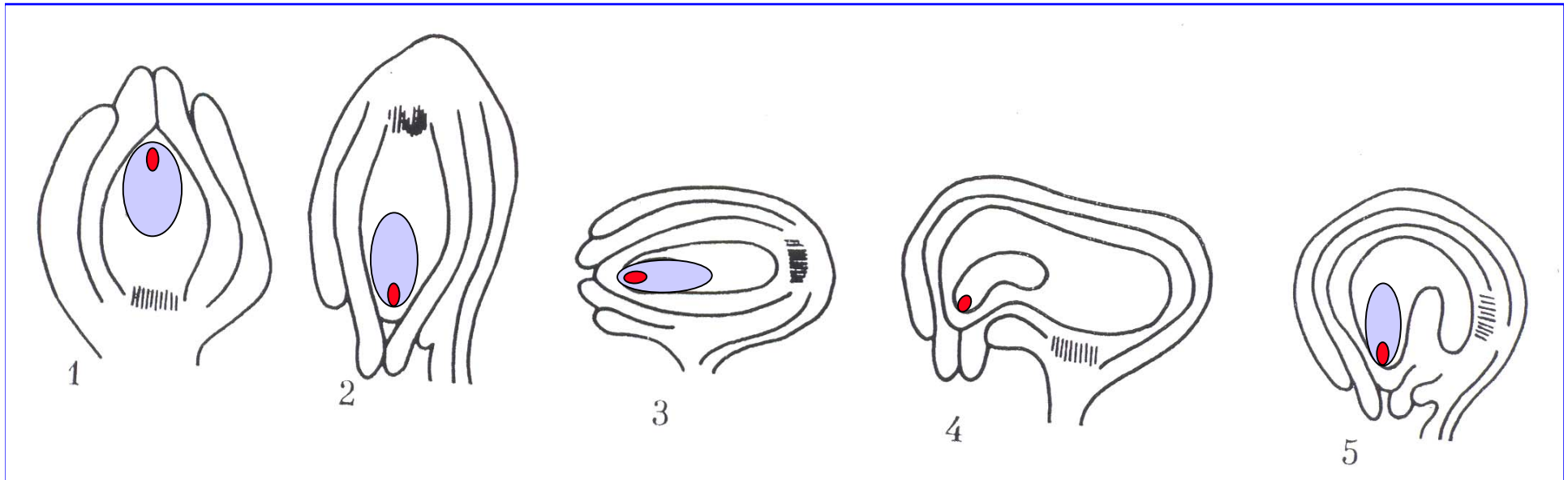
Základní typy vajíček

Goebel 1933

přímé

obrácené

příčné

ortotropní
(atropní)

anatropní

hemitropní

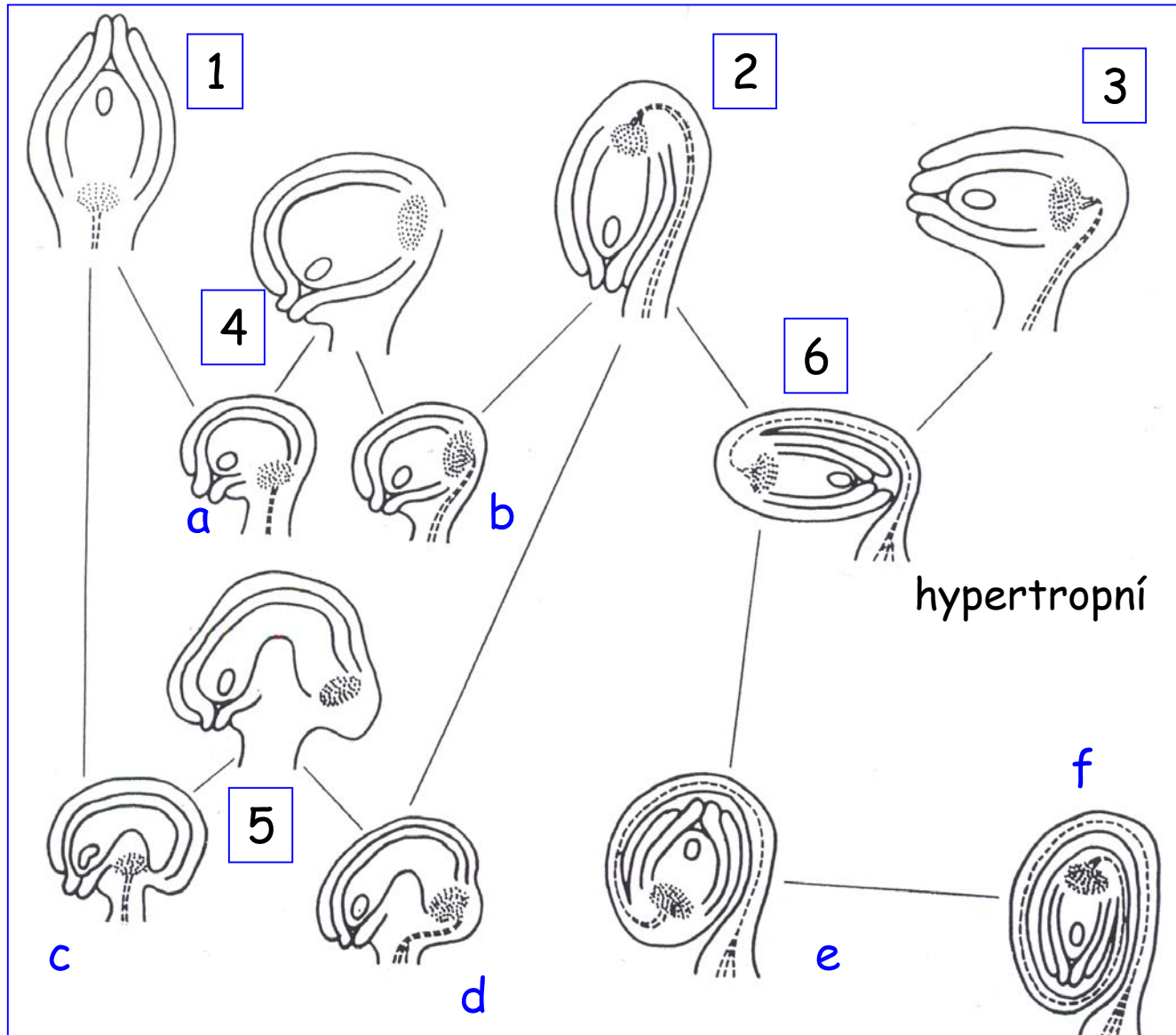
kampylotropní

amfitropní

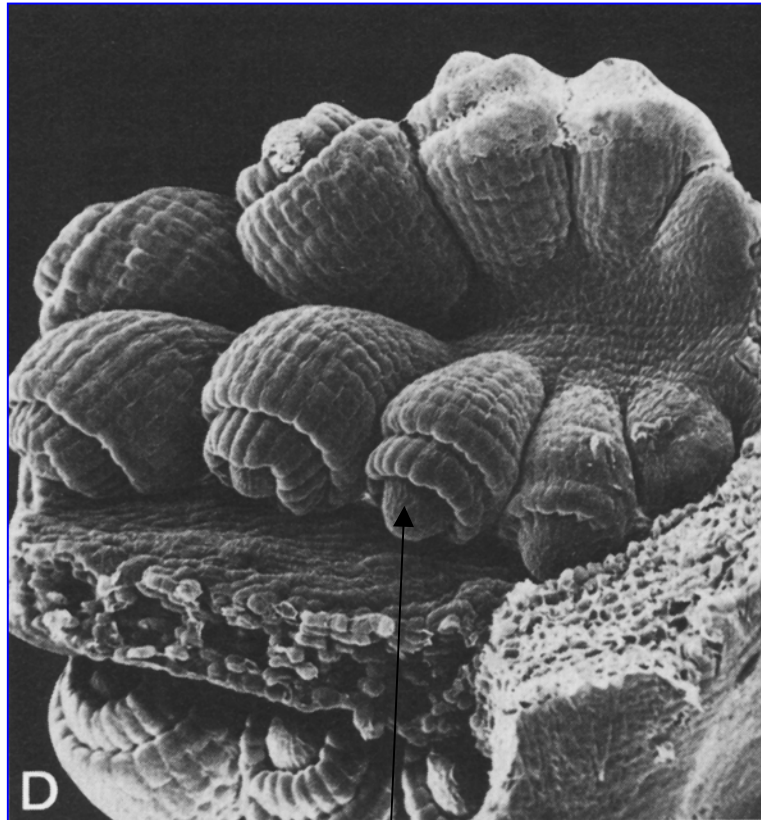
Vztahy mezi typy vajíček

Savčenko 1973

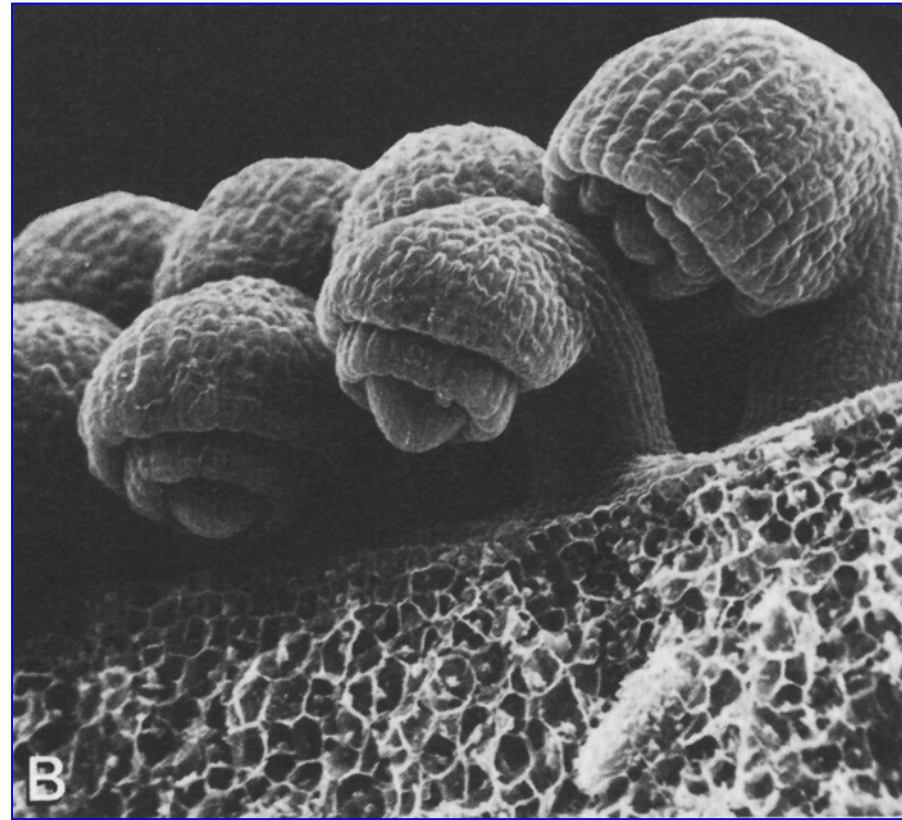

- a orto-kampylotropní
  - b ana-kampylotropní
  - c orto-amfitropní
  - d ana-amfitropní
  - e orto-circinotropní
  - f ana-circinotropní
- hypertropní

Vajíčka

nucelus

integumenty

Johri 1984

Megasporogeneze = tvorba makrospor

samičí archespor

megasporocyt

meiÓza

tetráda haploidních megaspor

Megagametogeneze = tvorba zárodečného vaku

tetráda haploidních megaspor

fungující megaspora (megaspory)

mitotická dělení

mladý zárodečný vak

diferenciace buněk

zralý zárodečný vak = samičí gametofyt
monosporický, bisporický, tetrasporický

Vývoj vajíčka *Beschorneria* Savčenko a Komar 1965

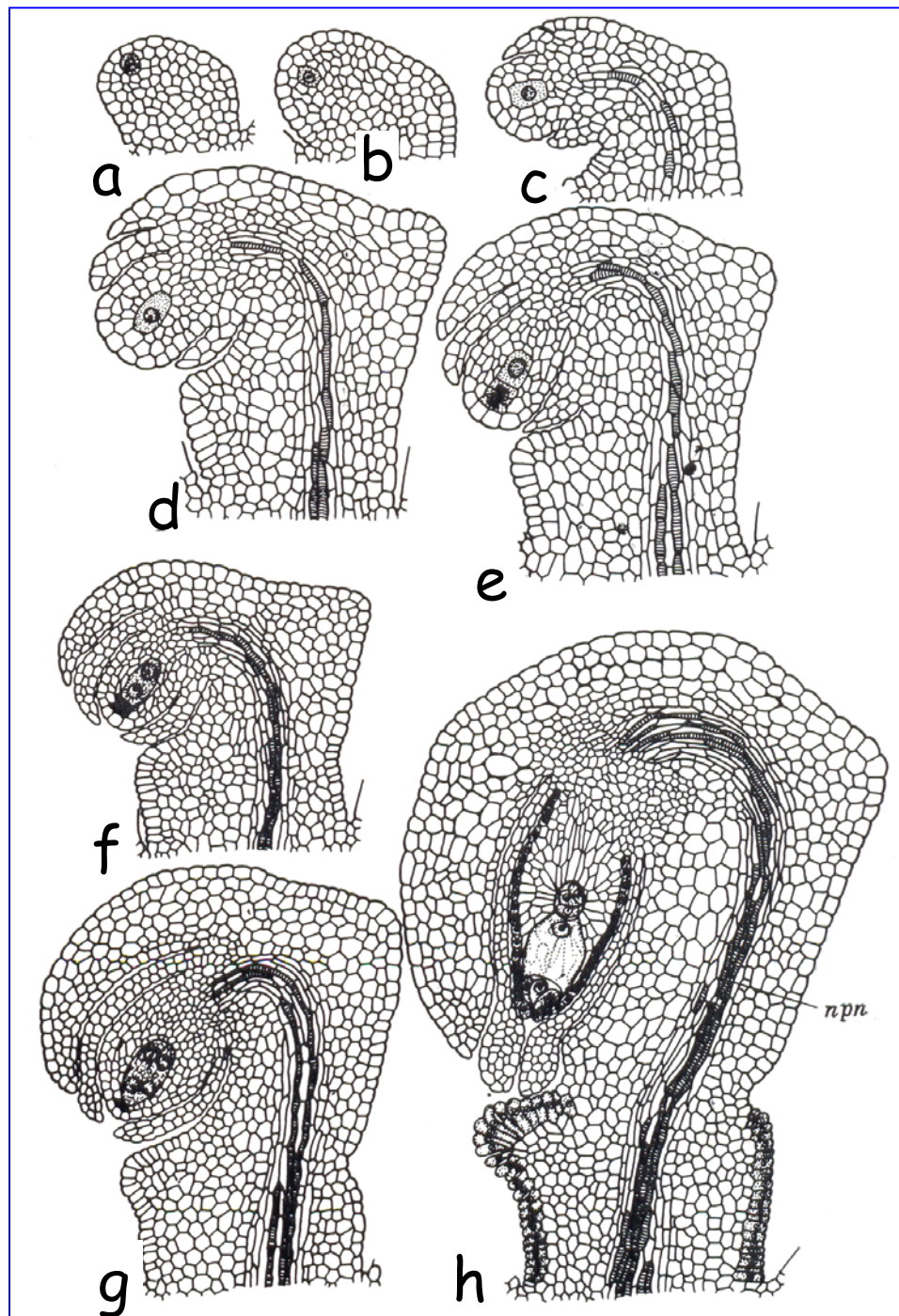
a - archespor

c - základ vnějšího integumentu,
prokambium

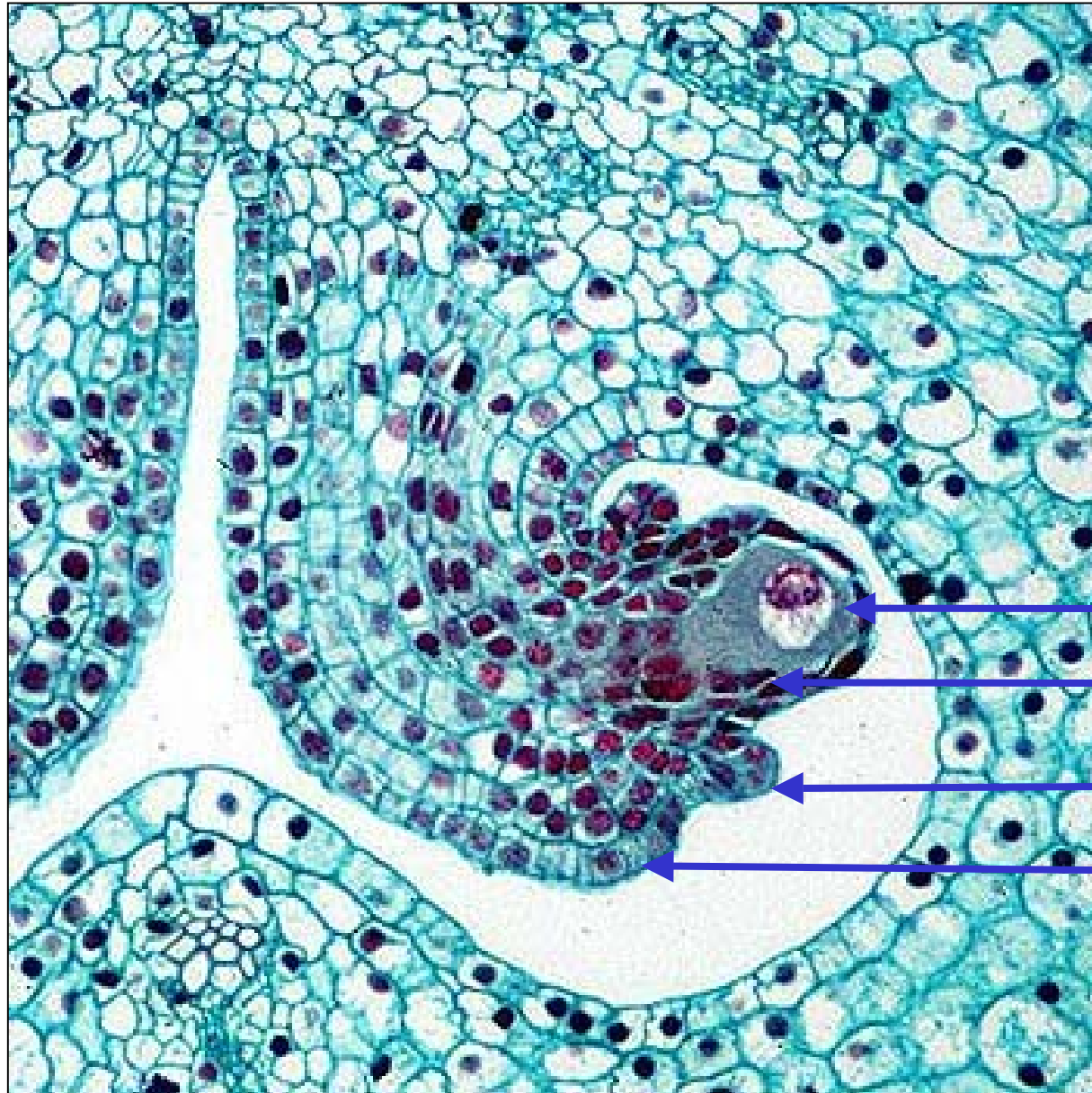
d - základ vnitřního integumentu

g - tetráda makrospor

h - zárodečný vak

Makrosporocyt = mateřská buňka megaspor

makrosporocyt

nucelus

vnitřní integument

vnější integument

Klasifikace vajíček podle mohutnosti nucelu

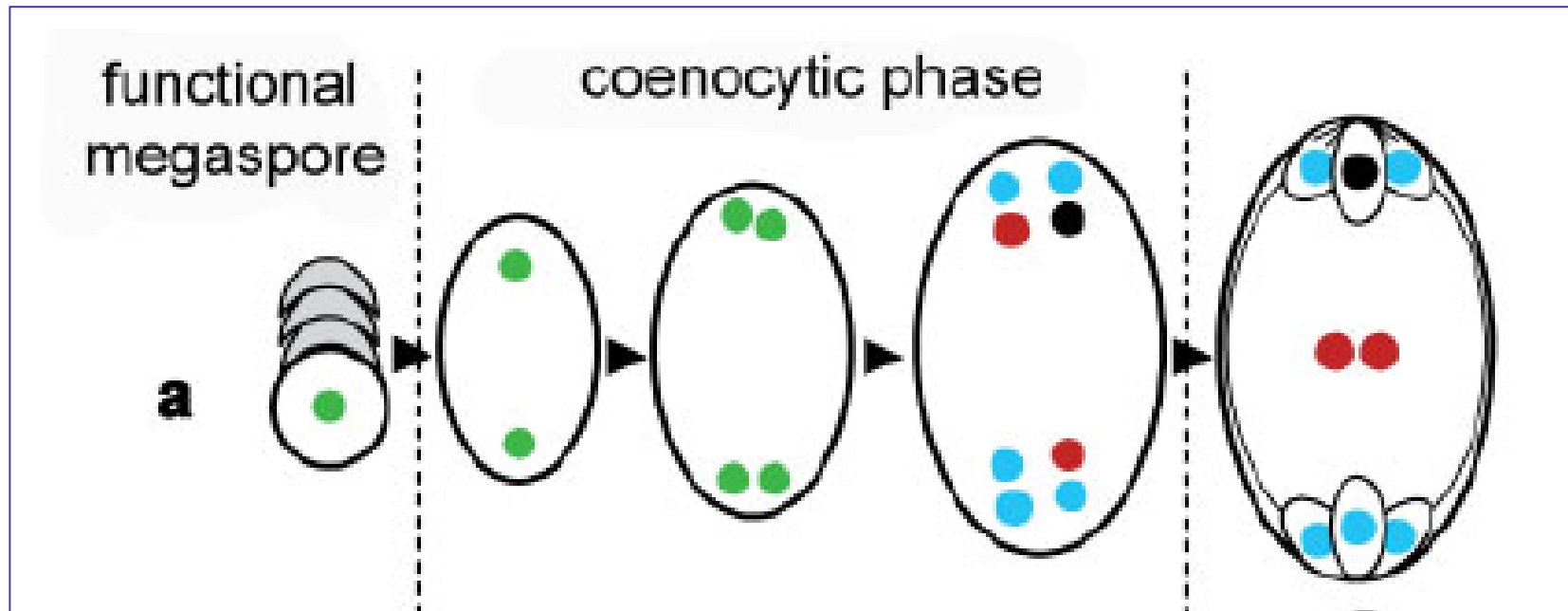
- **vajíčka krassinucellátní** - nucelus mohutně vyvinutý (u většiny jednoděložných a původnějších zástupců dvouděložných)
- **vajíčka tenuinucellátní** - nucelus redukovaný (u odvozenějších skupin rostlin)

Přehled typů zárodečných vaků

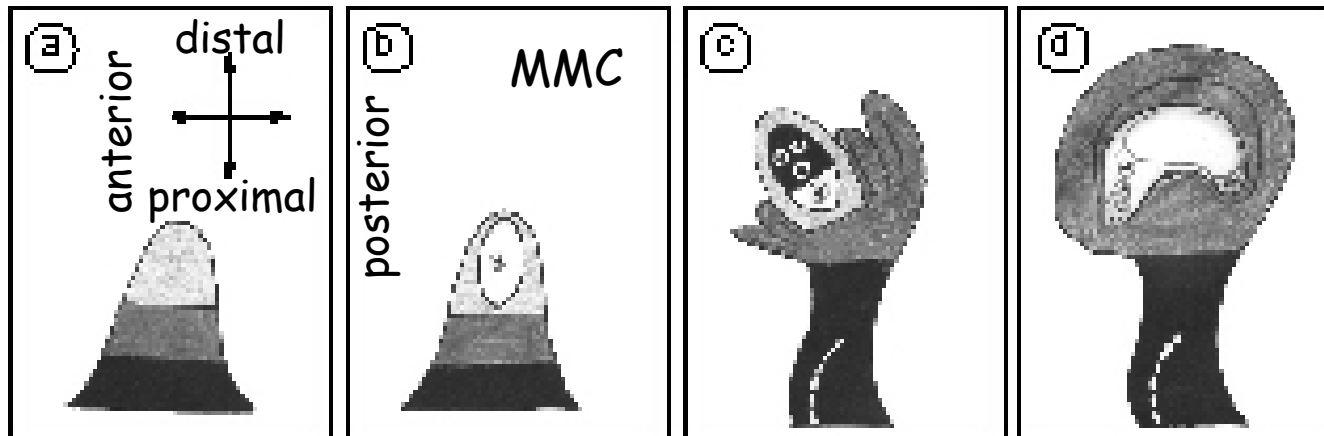
Erdelská 1981 (podle Maheshwari 1951)

monosporické	<i>Polygonum</i>	8 jaderný, bipolární
	<i>Oenothera</i>	4 jaderný monopolární
bisporické	<i>Allium</i>	8 jaderný, bipolární
	<i>Podostemon</i>	4 jaderný, monopolární
tetrasporické	<i>Adoxa</i>	8 jaderný, bipolární
	<i>Fritillaria</i>	8 jaderný, bipolární
	<i>Plumbagella</i>	4 jaderný, bipolární
	<i>Drusa</i>	16jaderný, bipolární
	<i>Peperomia</i>	16 jaderný, tetrapolární
	<i>Penea</i>	16jaderný, polypolární
	<i>Plumbago</i>	8 jaderný, tetrapolární

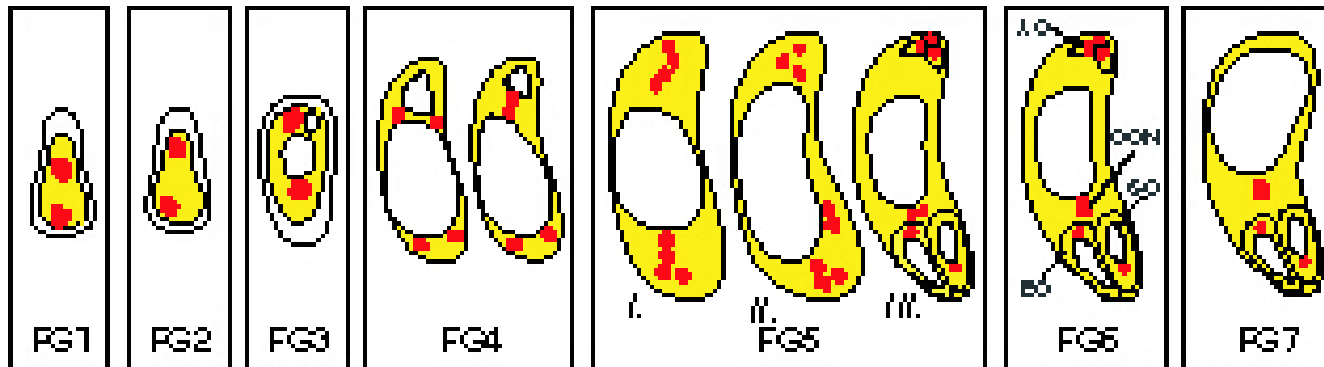
Zárodečný vak typu *Polygonum*

Vývoj zárodečného vaku u *Arabidopsis*

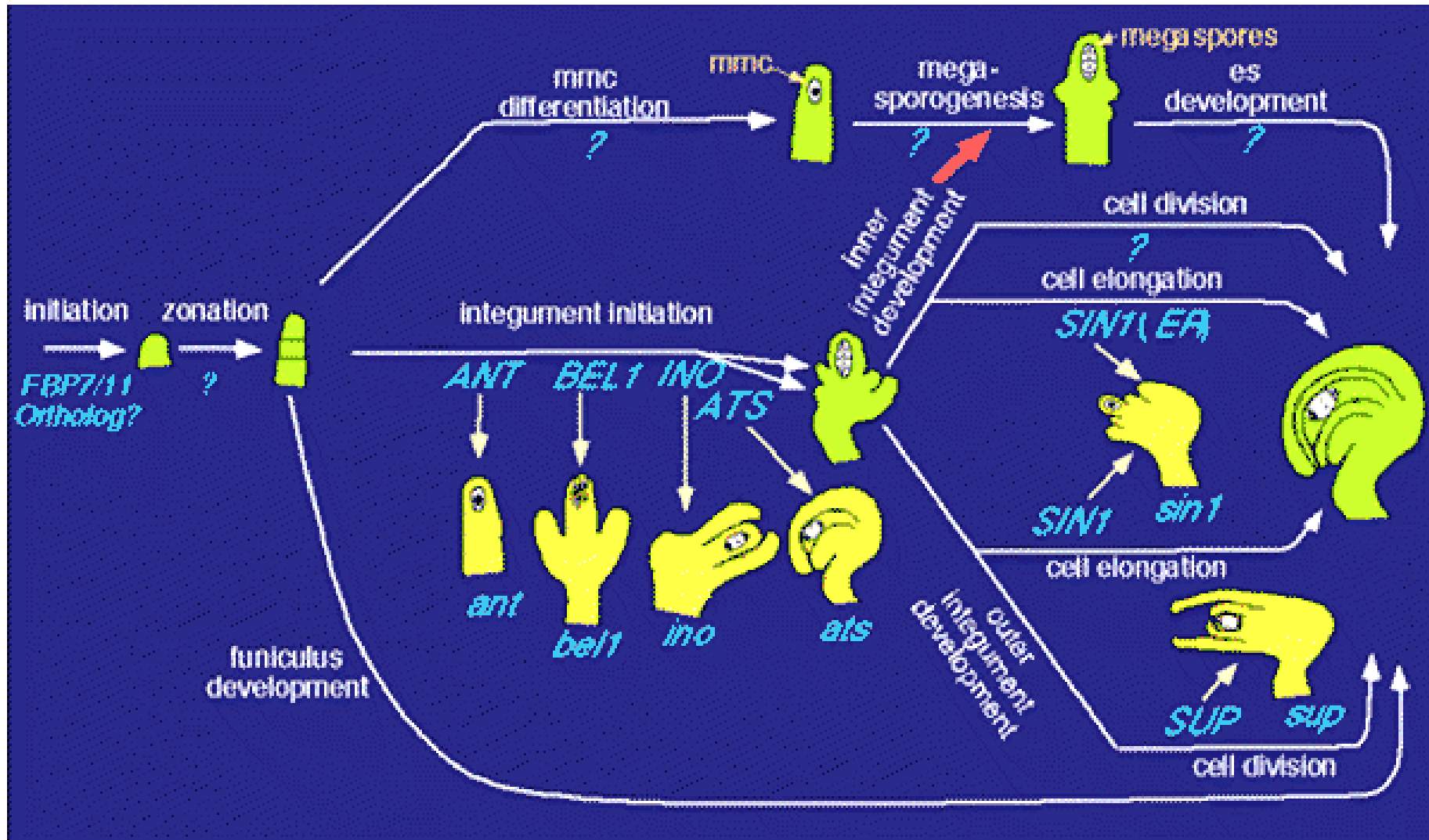
Grossnilaus a Schneitz
1998

Hejátko *et al.* 2003

vývojová stádia

Regulace vývoje vajíčka *Arabidopsis*

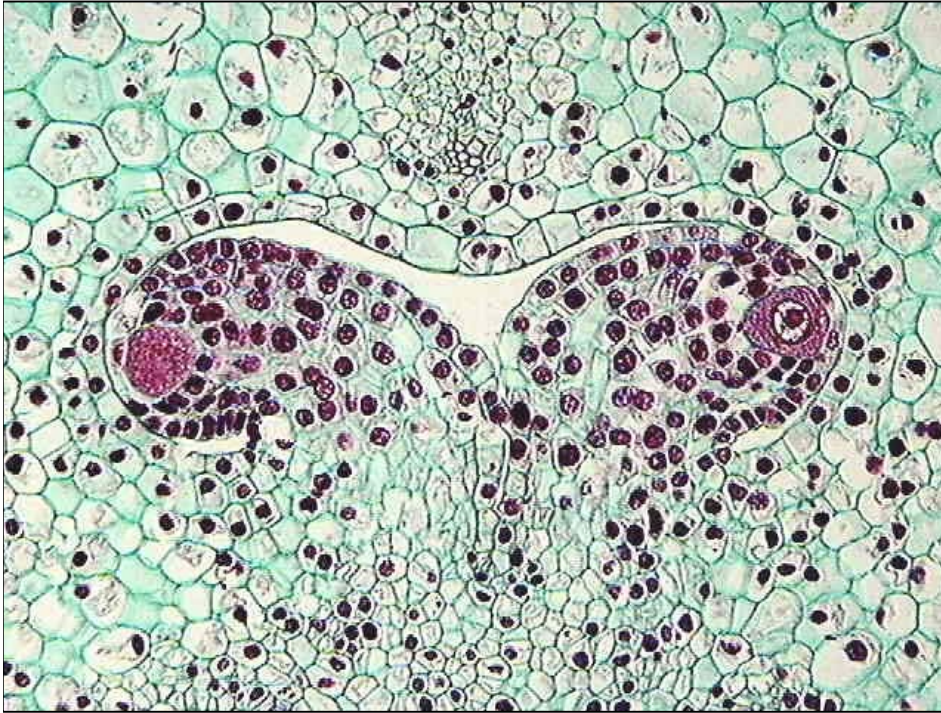

Megasporogeneze ve vajíčku lilie

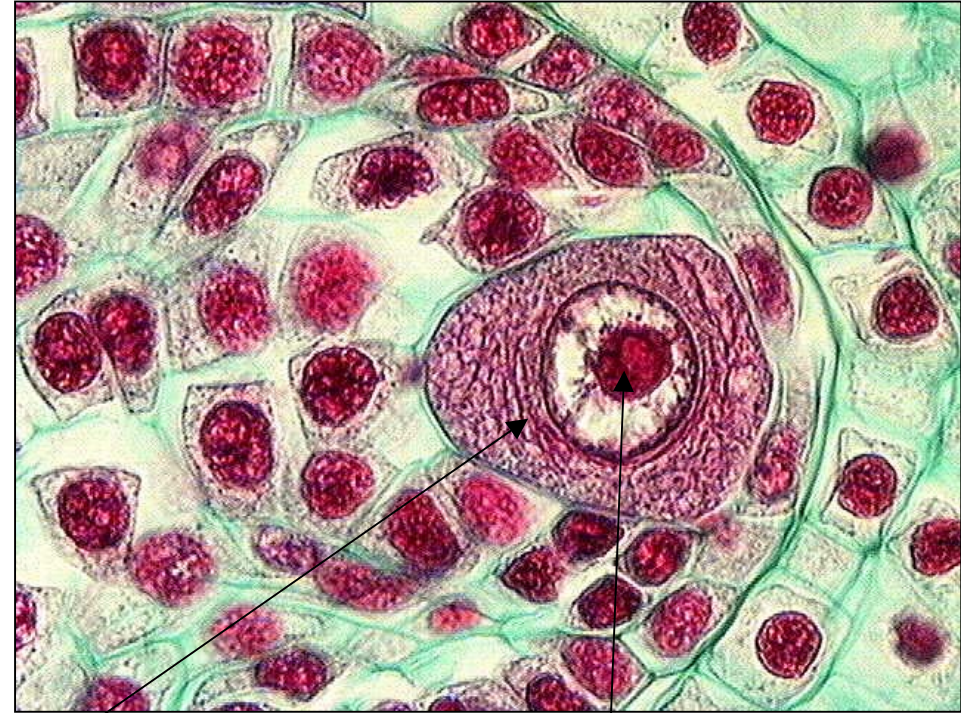
<http://images.iaspr.org/lily/female.shtml>

Ranná profáze I v megasporocyty

Endoplazmatické retikulum tvoří paralelní pruhy v cytoplasmě.

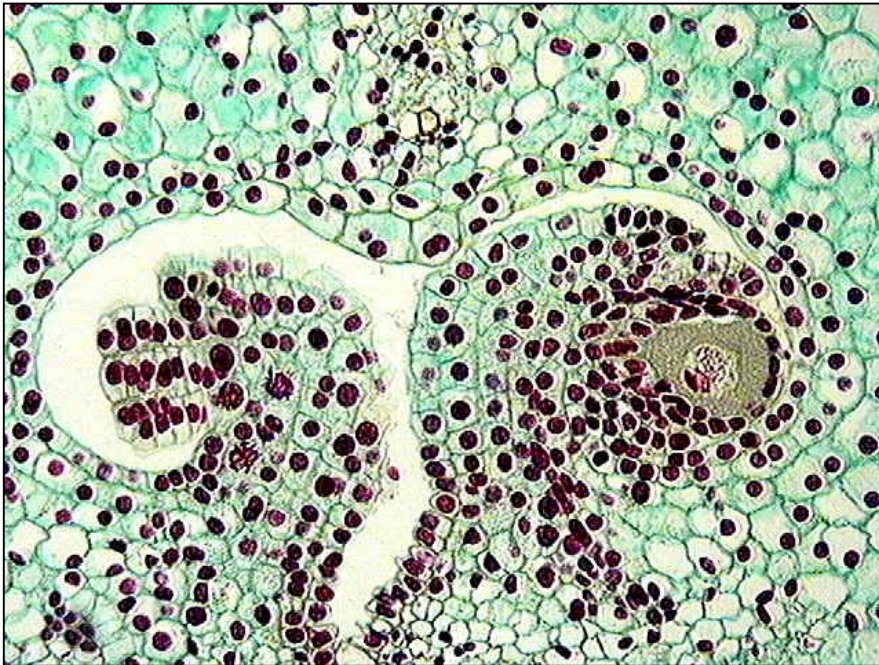

Jadérko je výrazné a centrálně lokalizované.

IASPR

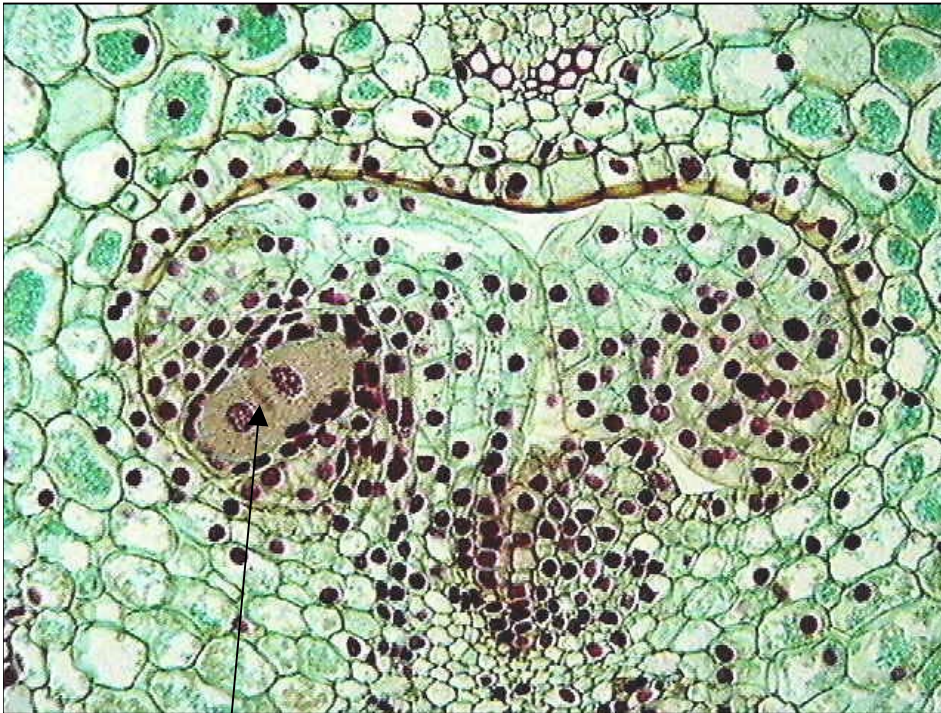
Střední profáze I v megasporocyty

jadérko těsně přiléhající k jadernému obalu megasporocyty,
tvoří jadérkovou čepičku, chromosomy se párují (pachytene)
během crossing-overu

Telofáze I v megasporocyty

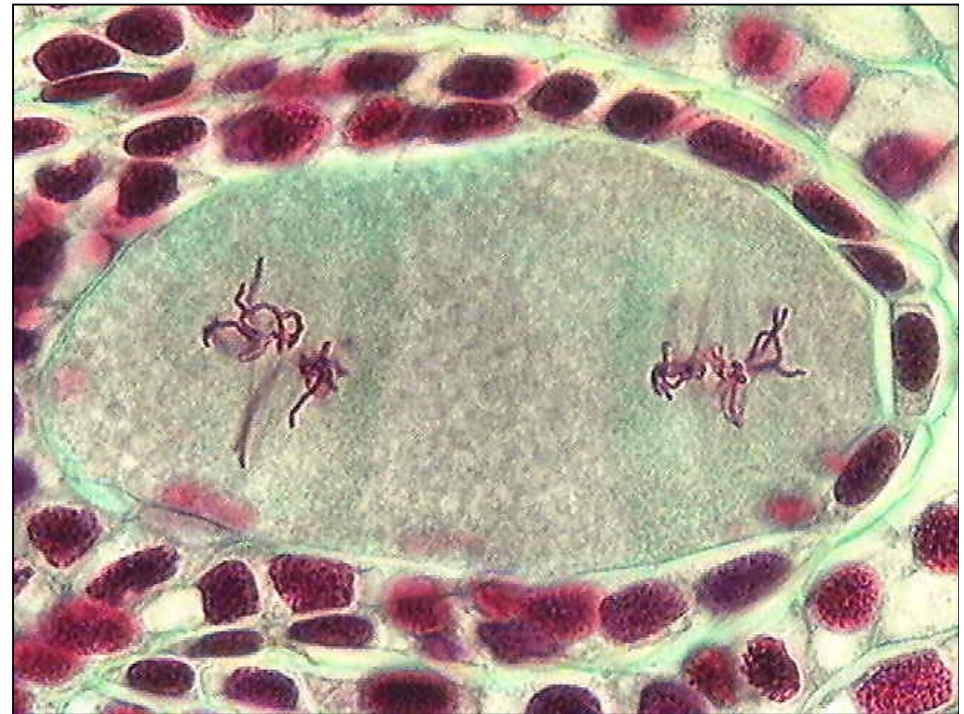
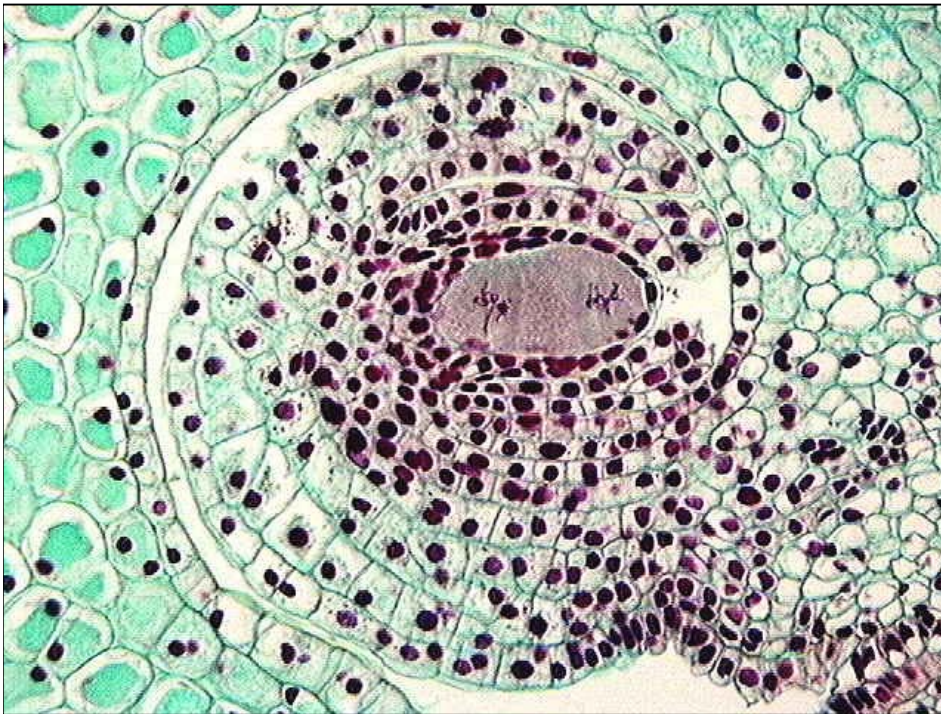

fragmoplast umístěný mezi jádry diád zmizí bez tvorby buněčné stěny

IASPRR

Dělení jader diád: metafáze II.

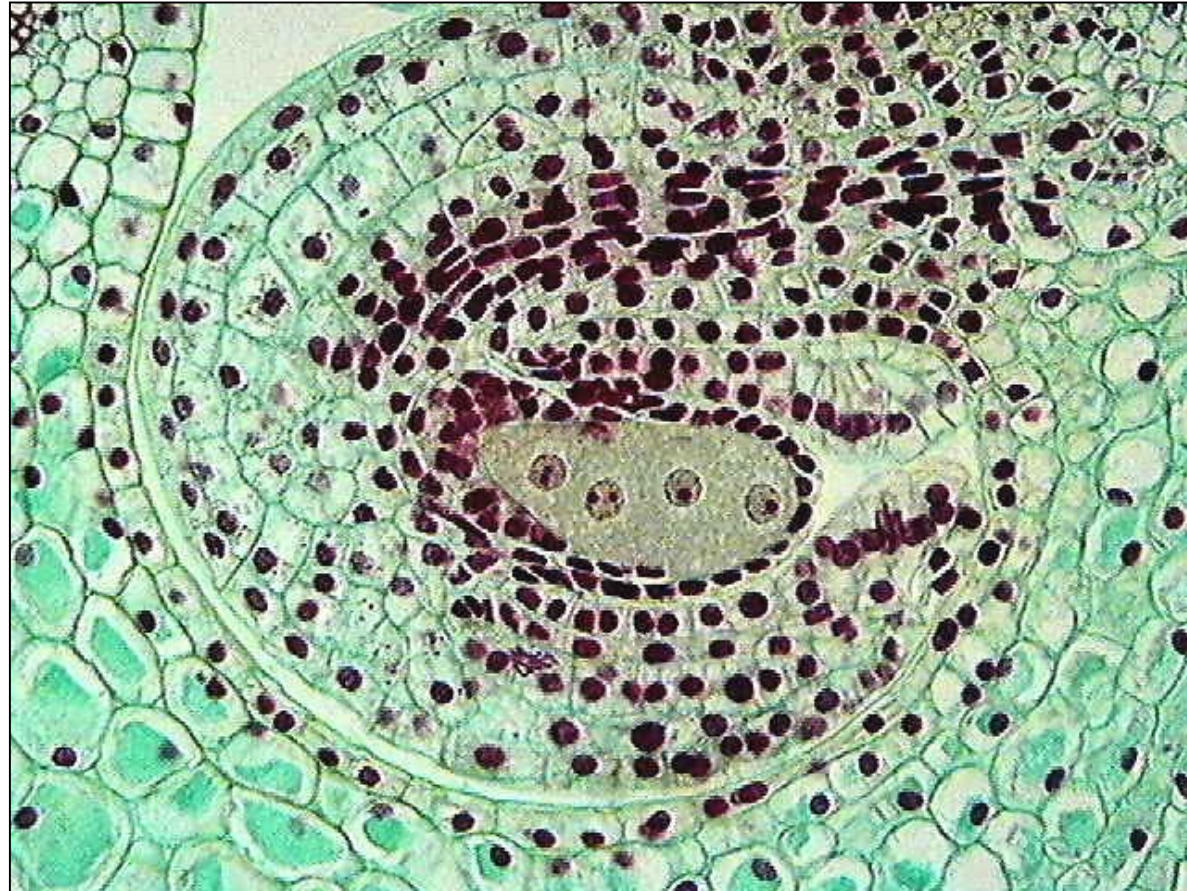

příčně orientované vřeténko během II. meiotického dělení

IASPRR

Lineární tetráda megaspor

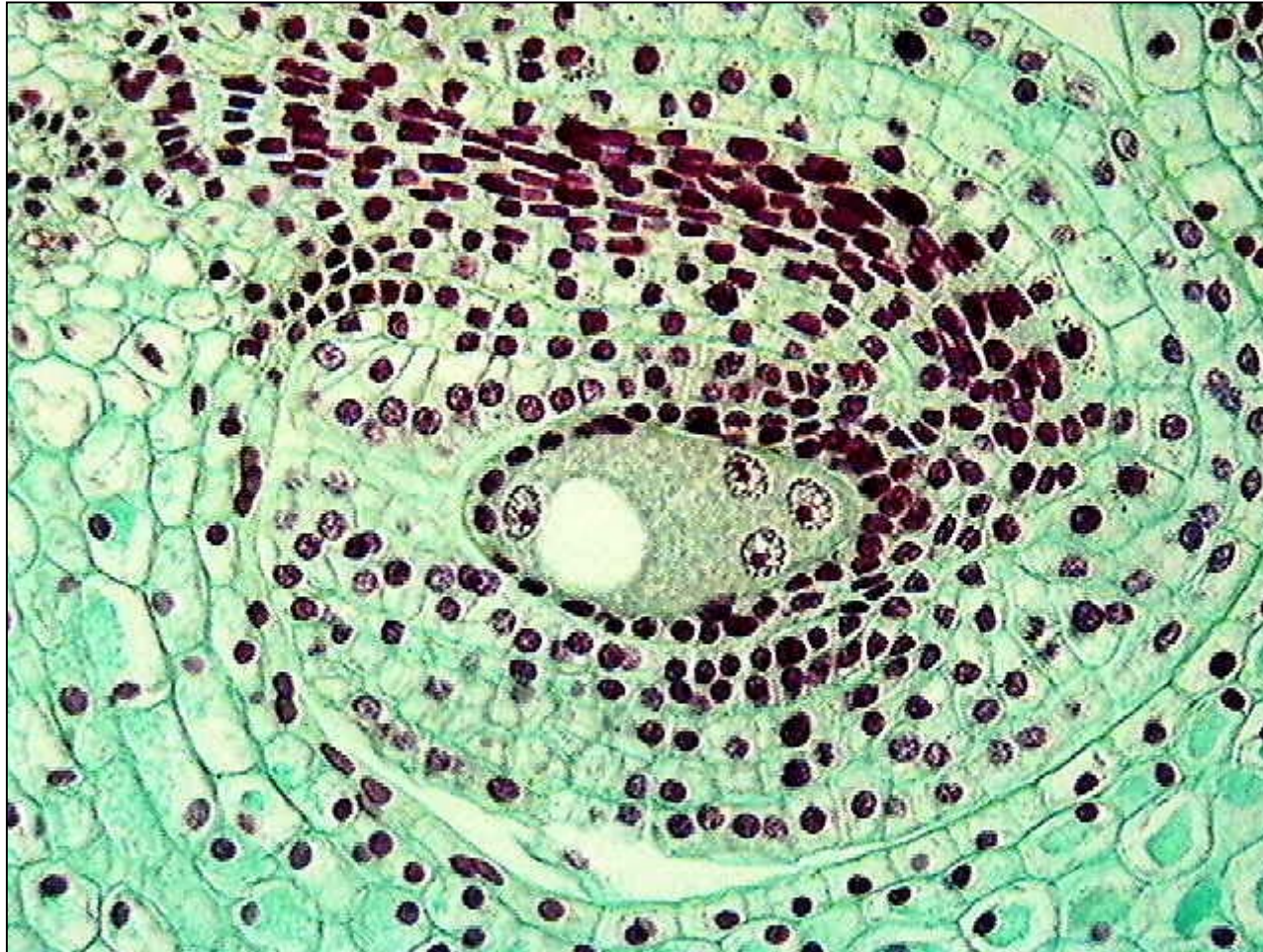
IASPRR

na konci meiosis u lilie vytvořena 4 stejná jádra megaspor,
všechna 4 jádra persistují a tvoří zárodečný vak = **tetrasporický**

Megagametogeneze u lilie

Migrace jader megaspor

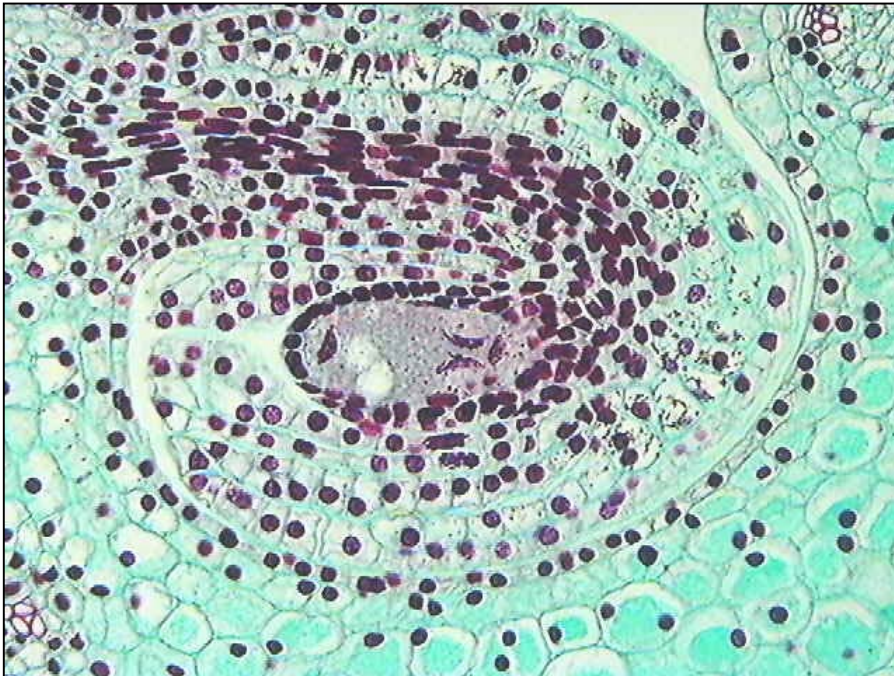

IASPRR

3 jádra megaspor brzy po formování migrují k chalazálnímu pólu, jedno zůstává u mikropylárního pólu, centrální vakuola se zvětšuje

Příprava na první mitotické dělení

IASPRR

kondenzace chromosomů před 1. mitotickým dělením
mikropylární pól zárodečného vaku bude mít dvě haploidní jádra

Příprava na první mitotické dělení detail chalazálního pólu

IASPRR

chalazální shluk vytvoří dvě $3n$ jádra po dokončení dělení

Anafáze 1. mitózy

IASPRR

chromosomy v **chalazální části** k **mikropylární části** v poměru 3:1,
achromatická vřeténka a anafázní rozestup chromosomů

Metafáze 2.mitózy

IASPRR

vřeténko u mikropyle je lokalizováno příčně a vytvoří 2 synergidy,
druhé vřeténko kolmo orientované dá vznik jádru vaječné buňky a
polárnímu jádru

Metafáze 2.mitózy - chalazální pól

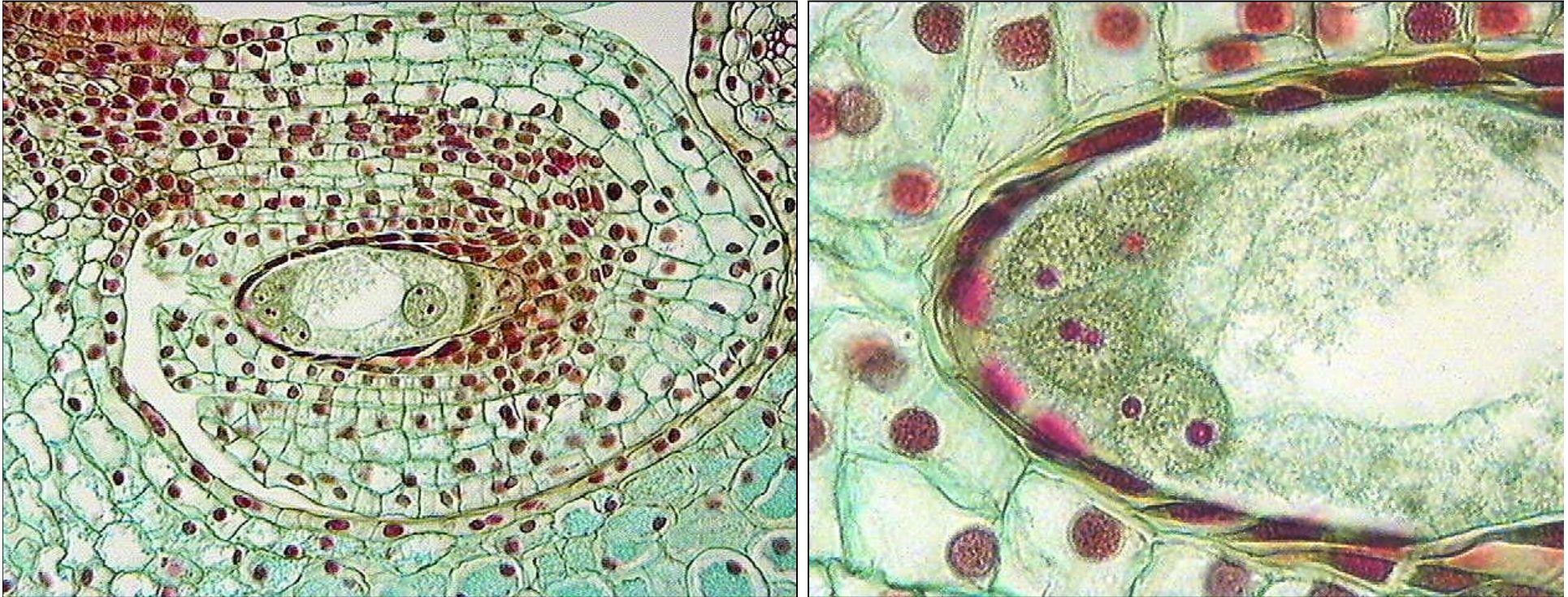

IASPRR

vřeténko je orientováno kolmo na ostatní, chalazální není dobře formováno, centrální vřeténko dá vznik polárnímu a antipodiálnímu jádru

Dozrívající megagametofyt

IASPRR

**4 mikropylární jádra jsou všechna haploidní (1n):
jádro vaječné buňky, 2 jádra synergid a polární jádro**

Dozrávající megagametofyt

IASPRR

velké jádro u chalázy je **3n polární jádro** a přilehlá buňka je **3n antipodální buňka**, blíže k chaláze je další **antipodiální buňka**, protože jádra nedokončí mitózu, vytváří se zde pouze jedno jádro (**6n**)

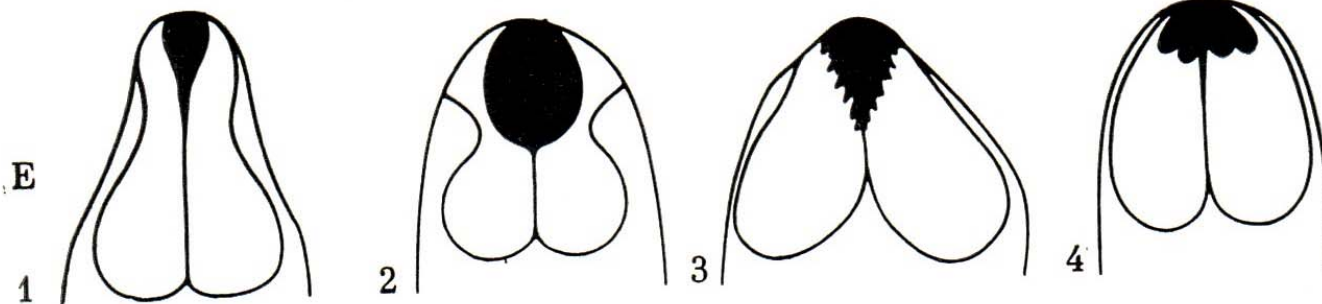
Synergidy a filiformní aparát

Petunia

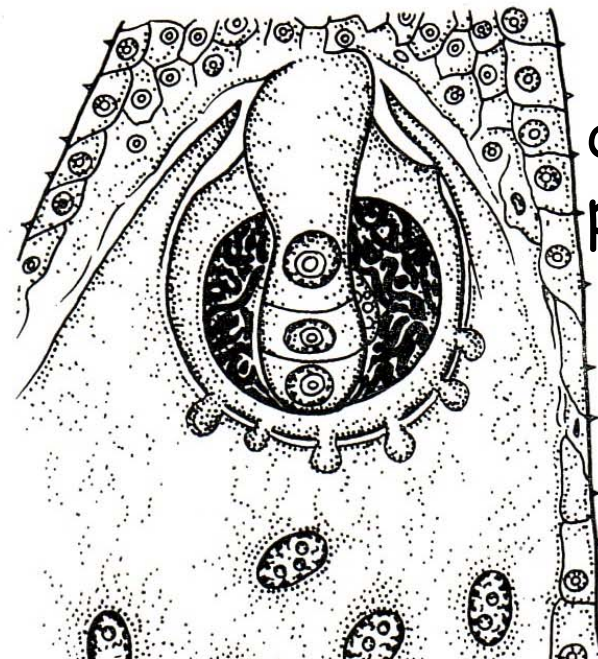
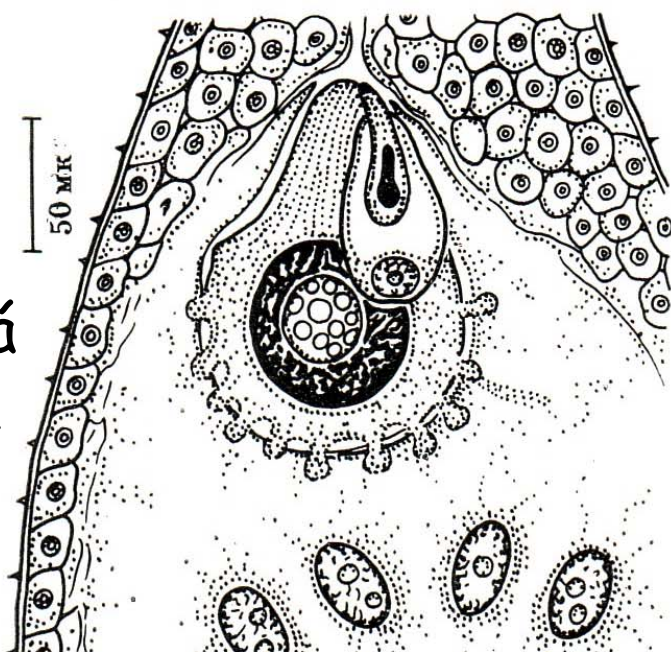
Torenia

Zea

Gossypium

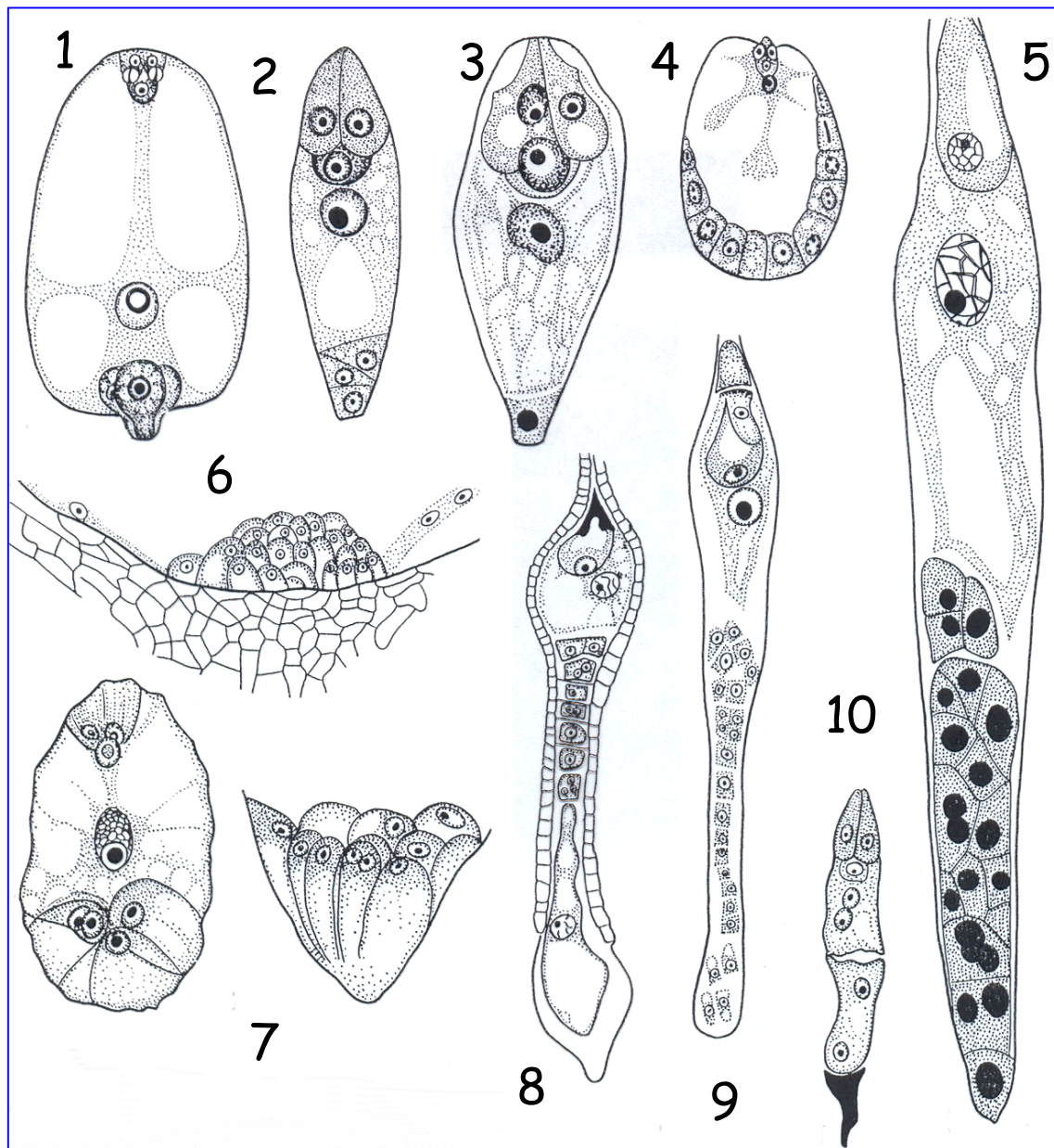
*Allium
nutans*
gigantická
synergida

dlouho
přetrvává

Variabilita utváření antipod

- 1 *Delphinium*
- 2 *Sedum*
- 3 *Butomopsis*
- 4 *Gentiana*
- 5 *Ligularia*
- 6 *Spargania*
- 7 *Trautweteria*
- 8 *Chrysocoma*
- 9 *Anthemis*
- 10 *Bidens*